

Обраћање високог представника и специјалног представника Европске уније, Педија Ешдауна Представничком дому Парламента Босне и Херцеговине

Задовољство ми је што ми је данас још једном пружена прилика да се обратим Парламенту и да одговорим на ваша питања.

Позвали сте ме да разговарамо о Извјештају Венецијанске комисије с којим се у великој мјери слажем – то је значајан извјештај и слажем се са његовим закључцима, као и са закључцима које је о овом битном Извјештају усвојила парламентарна Комисија за вањску политику.

Венецијанска комисија је обрадила двије теме: потребу за уставним промјенама и овлаштења високог представника.

Уставне промјене су питање које требате рјешавати ви, не ја. Босна и Херцеговина мора постати функционалнија држава. Уставне промјене се морају спровести. Али то је питање о којем се народи Босне и Херцеговине морају међусобно договорити. Међународна заједница не може наметнути рјешења или израдити планове за рјешавање овог питања. Међународна заједница може и треба пружити помоћ, али ви морате пронаћи рјешење.

Међутим, уколико ми дозволите дао бих вам савјет. Не дозволите да вам ово питање сада одвуче пажњу. Босна и Херцеговина има огромну шансу: да направи корак који ће јој омогућити да у овој години, прије 10. годишњице Дејтонског споразума, започне процес стабилизације и придруживања и потписивање Споразума о

стабилизацији и придруживању. Ово је основни задатак на који сви политичари Босне и Херцеговине треба да усмјере своје напоре и на којем треба да раде заједно. Питање уставних реформи треба се рјешавати касније. Рјешавање овог питања биће много лакше у оквиру Споразума о стабилизацији и придруживању, него изван њега.

Дакле, овдје ћу се углавном задржати на питању овлаштења ОХР-а и начину на који се оне требају мијењати.

Дозволите ми да започнем својим виђењем политичких изазова с којима се суочава ова земља. Ти изазови представљају контекст у којем се одвија ова расправа.

Досадашњи напредак

Када сам дошао у овај Парламент првога дана мог мандата у БиХ, 27. маја 2002. године, дефинисао сам циљеве за које сам се надао да се могу реализовати током мог мандата у БиХ.

Ако се сјећате, дефинисао сам један свеобухватан циљ који су подржали сви бх. политичари, а то је да ову земљу незауостављиво доведемо на пут ка ефикасној државотворности и на пут који води ка евроатланским институцијама – Европској унији и НАТО-у. Тада сам рекао да се надам да ћемо, чак и уколико не будем посљедњи високи представник, бар доћи надомак фазе у којој ће Канцеларија високог представника престати с радом.

Након три године, сви знамо да се ова земља још увијек суочава с великим изазовима, свакако и с изазовом побољшања животног стандарда стотина хиљада грађана који се још увијек свакодневно труде обезбиједити егзистенцију достојну човјека.

Ипак, Босна и Херцеговина је током овог периода направила велике помаке. Успоставили смо општи оквир једне модерне, високодецентрализоване европске државе на путу ка ЕУ и НАТО-у.

Дозволите ми да споменем неке од циљева које смо остварили

због тога што је то шири контекст ове дискусије и због тога што то понекад изгубимо из вида.

Успостављено је јединствено судство и тужилаштво које функционише.

На државном нивоу смо успоставили Одјел за организовани криминал који може водити судске процесе и против највиших нивоа организованог криминала у БиХ, који су раније били недодирљиви. Успостављен је и Одјел за ратне злочине у складу с хашким међународним стандардима који је спреман процесурирати и ратне злочинце.

Ујединили смо царинску службу, а «ФБИ» Босне и Херцеговине – Државна агенција за истраге и заштиту, постала је реалност.

Успоставили смо Управу за индиректно опорезивање која је почетком ове године почела прикупљати приходе и сада се припрема за увођење ПДВ-а почетком 2006. године. Стопа прикупљених прихода је 10% већа у односу на исти период, прије него што је Управа почела с радом.

Успоставили смо јединствену државну обавјештајну структуру која сада дјелује као модерна обавјештајна служба на нивоу европских стандарда под демократском парламентарном контролом.

Радимо на обједињавању двије војске како бисмо успоставили јединствене војне снаге БиХ, с једним министром одбране и јединственом заједничком командом. Овај историјски помак – прекретница која се јуче десила – Босну и Херцеговину чврсто ставља на пут не само ка «Партнерству за мир», него и ка чланству у НАТО-у, путем успостављања професионалне војске по узору на модел НАТО-а.

Остварени су и други велики циљеви.

Мостар остварује напредак на путу ка потпуно јединственом граду, с јединственим статутом.

Босна и Херцеговина све више постаје јединствен економски

простор и мјесто у које је једноставније улагати. Вријеме које је потребно да се у Босни и Херцеговини региструје предузеће ће ускоро бити смањено на 10 дана, што је најкраћи временски период за регистровање у региону. Прије три године тај период у БиХ је био најдужи у региону.

Супротно неким тврдњама, економија коначно показује стварне знаке раста, иако је основица и даље јако ниска. ГДП расте стопом од 5,6% што је најбржи раст на Балкану и брже од предвиђања међународне заједнице. Стопа инфлације је 0,5%, што је најнижа стопа на Балкану. Током прошле године директна страна улагања повећана су за 25%. Извоз је повећан за 25%, а индустријска производња за једну четвртину.

Наравно, још доста тога треба остварити. Бх. економија још увијек не остварује одрживи раст и стопу раста која има утицај на живот обичних људи, али је остваривање раста коначно започето.

Коначно је остварен напредак, можда и најочигледнији, у погледу сарадње с Хашким трибуналом. Током прва четири мјесеца ове године у Хаг је изручено осам оптуженика, а протеклих девет година нити један. Ово је тема о којој ћу касније још говорити.

Тренутни изазови

Дакле, гдје се налази Босна и Херцеговина сада када се приближавамо обиљежавању десете годишњице од потписивања Дејтона?

Који су кључни приоритети до краја године и до краја мог мандата на функцији високог представника?

Као што сам рекао на почетку овог излагања, два основна стратешка циља су давно дефинисана: чланство у Програму «Партнерство за мир» НАТО Савеза и покретање званичних преговора о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању (САА) с Европском унијом.

С обзиром да је доста циљева остварено, Босна и Херцеговина се налази врло близу остварења и ова два преостала циља.

Сада између Босне и Херцеговине и гарантованог мира у «Партнерству за мир» НАТО савеза – прве фазе на путу ка чланству у најмоћнијем војном савезу на свијету – стоје само Ратко Младић и Радован Караџић. И само нас ове двије особе сада дијеле од овог циља.

Када је у питању ЕУ постоје само два кључна питања која још увијек нису ријешена: усвајање Закона о јавном РТВ систему у складу с Дејтонским принципима и увјетима Европске комисије и постизање споразума о реструктурирању полиције у складу с принципима ЕУ.

Наш основни циљ, који је сада далеко важнији од свих осталих питања, је уклањање ове преостале двије препреке-услова из Студије изводљивости, што треба бити учињено током наредних неколико седмица како би Босна и Херцеговина могла сустићи своје сусједе.

Комесар Рен је рекао премијеру Терзићу и мени, током нашег прошломјесечног састанка у Бриселу, да ће се упркос застојима до којих је дошло и даље надати да Босна и Херцеговина може остварити ове циљеве прије јесени, односно у наредних неколико мјесеци када Србија и Црна Гора треба започети преговоре с ЕУ.

Чини ми се да сада морамо одржавати ту наду и учинити све да је не уништимо. И ја сам увјерен да је то могуће.

Увјерен сам да, наравно у зависности од одлуке Уставног суда која се очекује у току ове седмице, Закон о Јавном РТВ систему још увијек може бити усвојен на вријеме и у складу с принципима Европске комисије.

И даље сам оптимиста, упркос недавним препрекама, да се тешко питање реструктурирања полиције још увијек може ријешити.

Све позитивније индикације које је у вези с овим питањем упутила Влада Републике Српске, посебно у току прошле седмице, су врло добродошле и врло охрабрујуће.

Знам да питање реформе полиције није једноставно питање, али то није била ни успостава једнствене пореске структуре, јединствене судске структуре, јединствене обавјештајне структуре и јединствене одбрамбене структуре.

Те реформе су оствариле успјех. Њихово спровођење се исплатило због користи које су од њих имали ентитети, држава и грађани ове земље.

Дакле, сада имамо неколико седмица да завршимо задатак.

До половине септембра – дакле за мање од осам седмица – мора се постићи договор о реструктурирању полиције, уколико ова земља жели добити зелено свјетло за правовремено започињање преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању, односно прије десете годишњице Дејтонског споразума.

Дозволите ми да нагласим зашто је овај рок који је повезан с годишњицом Дејтона толико значајан.

Значајан је због тога што уколико Босна и Херцеговина до јесени не испуни потребне услове, наступа изборни период у којем је далеко теже доносити тешке одлуке.

Значајан је због тога сусједи Босне и Херцеговине не чекају на нас. Они већ иду даље, а ми заостајемо за њима.

Хрватска, Македонија, Албанија, Србија и Црна Гора – сви су они већ на путу ка евроатланским институцијама, а ми нисмо.

Они неће чекати на Босну и Херцеговину. Ни ЕУ неће чекати на Босну и Херцеговину. Уколико Босна и Херцеговина одлучи да постане једина земља на Балкану која ће добити одбијеницу, то може учинити. Али морате бити свјесни следећег: можете одлучити да, ако желите, своју властиту будућност ставите «на чекање», али не и будућност цијелог овог региона. Регион иде

даље, а ми имамо двије могућности или да идемо заједно с њим или да заостајемо за другим земљама региона.

Стога апелујем на вас да постигнете политички консензус свих странака, без обзира да ли су на власти или у опозицији, о плану реформи за улазак у ЕУ. Ова питања су, колеге, превише значајна да би се претворила у жртву сукоба између политичких странака. Свака земља која је у протеклих неколико година успјела да се прикључи ЕУ постигла је консензус, који су подржале све политичке странке, да у интересу општег бољитка реформе за улазак у ЕУ имају предност над свакодневним политичким сукобљавањима. Босна и Херцеговина то такође треба урадити како би испоштовала рокове.

Будућност ОХР-а

Рокови су битни и због овог разлога: започињање преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању је окидач који ће покренути процес промјена не само у Босни и Херцеговини, него и у оквиру улоге ОХР-а и будућности међународне заједнице у овој земљи.

Када се пређе тај праг, структуре Европске уније ће почети да замјењују структуре успостављене Дејтоном, што ће се одвијати с постепеним преласком Босне и Херцеговине у сљедећу фазу њеног пута ка државотворности.

Дозволите ми да кратко изложим којим путем би се могла одвијати ова транзиција и на који начин се може трансформисати досадашње прилично обимно присуство међународне заједнице у БиХ.

Када отпочну преговори о стабилизацији и придруживању, Савјет за имплементацију мира јасно је ставило на знање да је спремно што прије покренути процес постепеног укидања ОХР-а, мог посла и мога кабинета, те бонских овлаштења које су постале тако доминантна карактеристика послеријератне политичке сцене у БиХ. ОХР би у том случају могла замијенити мисија под вођством Европске уније.

Ако БиХ отпочне преговоре о стабилизацији и придруживању, онда би овај постепени процес транзиције могао почети већ у новембру ове године, а ОХР би могла замијенити нова мисија под вођством Европске уније од октобра 2006. године, односно одмах након сљедећих општих избора.

Међутим, реализација тог плана не зависи само од тога да ли ће се БиХ квалификовати за преговоре о стабилизацији и придруживању, већ и од других активности које ће се дешавати од сада до наредног лета. Савјет за имплементацију мира неће повући ОХР све док не буде потпуно увјерен да је сигурно предузети такав корак.

Дакле, одлука је на вама. То су временски рокови које су поставили. Кључна транзиција ОХР-а у ЕУСР могла би се десити већ сљедеће године.

И заиста се надам да ће се то и десити. Тај сам аргумент презентовао Венецијанској комисији и исти аргумент заговарам и код својих колега у међународној заједници. Јер, и превише добро сам свјестан у коликој је мјери ОХР некада слабио демократска права институција БиХ, укључујући и овај Парламент.

Венецијанска комисија је рекла, и ви сте такође рекли, да су бонска овлаштења до сада била неопходна, и мислим да је то тачно.

Али цијена тога била је све већа зависност на штету независности. А то је отежало напоре да се укоријени пракса одговорности домаћих органа власти, те да се изгради јако цивилно друштво.

Дакле, десет година након Дејтона, мислим да је дошло вријеме да се суочимо с том чињеницом, и да учинимо нешто по том питању.

Али дозволите да вас упозорим.

То ће подразумијевати значајно прилагођавање за цјелокупну бх. политику, и то, узгред, не само за органе власти БиХ већ, искрено говорећи, и за моје колеге из међународне заједнице, међу којима има неких који су се навикли на могућност да се позову на бонска овлаштења како би заобишли компликовану и гломазну машинерију демократије, у чијем срцу треба да стоји управо овај Парламент.

Постало је популарно омаловажавати бонска овлаштења. Али требаће доста времена да се сви навикну на свијет без њих. Свијет у којем не постоји “деус еџ мацхина” који ће убрзати доношење тешких одлука и умањити потребу за изнуђивањем сложених политичких компромиса.

Дакле, мој савјет вама је да ако желите да се то оствари, почните припремати, све нас, за ову транзицију у неко нормалније међународно цивилно присуство, осмишљено не да би задовољило послеријатне потребе БиХ у периоду 1995.-1996., већ њене потребе у фази пред пријем у ЕУ у 2005. години.

Дакле, суштина је у сљедећем. Ова је транзиција можда јако близу, могла би отпочети већ за 15 мјесеци, или би могла бити даље него икада, ако БиХ не успије направити транзицију у ЕУ и НАТО.

И, узгред речено, не морамо чекати 15 мјесеци да покренемо овај процес.

Чим БиХ пређе праг ка споразуму о стабилизацији и придруживању, има неких ствари на којима можемо одмах почети радити.

Постоје неке активности које тренутно обавља ОХР, а које бисмо, готово одмах, могли почети преносити са ОХР-а на демократске институције БиХ, нарочито на овај Парламент и Савјет министара.

На извјестан начин овај процес је већ започео. Противно неким мишљењима, бројке су сасвим јасне. Кориштење бонских овласти

за наметање закона је смањено у значајној мјери, током сваке од протекле три године, и тај тренд ће се наставити и даље. Ове године нисам наметнуо нити један закон; и користио сам бонска овлаштења за измјене и допуне закона само три пута, и то обично на захтјев бх. власти.

Број смјена такође је значајно смањен. До сада смо донијели само двије одлуке о смјени ове године, и у оба случаја бих волио да их нисам морао донијети, али на крају ми није било преостало других могућности већ да донесем такве одлуке.

Сада смо такође почели преокретати процес смјена у другом правцу. У марту сам покренуо процес ревизије предмета особа које су у прошлости смијењене с дужности. До сада су за пет особа укинуте ове забране. Услиједиће и нова укидања изречених забрана. Надам се да ће, од сада надаље, такве одлуке о укидању забране у великој мјери бројчано надјачати одлуке о смјенама које ћемо можда морати донијети у будућности.

Али можемо учинити и више од тога.

Постоје неке друге области у којима је ОХР значајно ангажован, обављајући функције које се сада могу пренијети на домаће институције, односно функције за које би се ускоро требали дефинисати домаћи лијекови.

Дозволите да наведем неколико примјера. Узмимо за примјер процес провјере кандидата за министарске функције.

ОХР провјерава кандидате за кључне министарске функције у владама на државном, ентитетском и кантоналном нивоу.

Прије неколико мјесеци Никола Шпирић је сугерисао да су бх. органи власти довољно способни за обављање овог посла. Слажем се с њим.

Потврда именовања владиних званичника од стране парламента је карактеристика многих постојећих демократских друштава. Зашто не би било тако и у БиХ?

За вријеме мога мандата, дешавало се да кандидати са скандалозном прошлошћу бивају именовани на министарске функције за чије су обављање очигледно неподобни.

Заустављање такве праксе би требало бити ваша улога, а не моја.

Због тога сам замолио своје сараднике у кабинету да у сарадњи са вама припреме нацрт закона који ће вам бити ускоро бити презентован, а тиче се успоставе процеса парламентарног надзора над кључним именовањима на извршне функције. Надам се да ћете пажљиво размотрити понуђени нацрт.

Ако се такав процес може дефинисати, онда можемо почети постепено укидати улогу ОХР-а у процесу провјере кандидата.

Ту је затим и питање правног тумачења. Као што је многим од вас познато, ОХР је током протеклих година имао значајну улогу у тумачењу Устава БиХ.

То више не бисмо требали радити обзиром да сада постоји Уставни суд.

Због тога Министарство правде тренутно предсједава радном групом која припрема нацрт уставних измјена и допуна које би омогућиле органима власти у БиХ да траже мишљење Уставног суда, а не ОХР-а, о нацртима закона прије њиховог усвајања. Када се то оствари, улога ОХР-а и у овом дијелу може бити укинута.

Замолио сам такође радну групу да размотри питање судија из међународне заједнице у Суду БиХ. Њихов ангажман на Суду тренутно је на неодређено вријеме. Не подржавам такво рјешење.

Очекујем да ћете ускоро добити на увид амандмане које је припремила радна група, а којима ће се временски ограничити мандат међународних судија. Надам се да ће ти амандмани добити вашу подршку.

Ту је, затим, и питање израде правних докумената.

Протеклих година ОХР је припремао нацрте прилично значајних сегмената нових закона ове земље. Ни то не бисмо требали више радити, ви треба да радите тај посао.

И ускоро и нећемо, тако да ћете ви морати. Морате се припремити за то, и требате почети са припремама што прије. Морате почети размишљати о томе на који начин ћете ово реализовати.

На крају, ту је деликатно и важно питање стандарда у јавном животу. Много сам пажње посветио овом питању у протекле три године. Зашто?

Зато што постоји крајња потреба да се поновно изгради повјерење у политику у БиХ. И морамо заштитити међународни углед БиХ како би привукли унутрашња улагања, толико значајна за радна мјеста.

Први корак у сређивању стања у бх. политици био је ограничавање имунитета за политичаре, у јануару 2003. године. Тај потез добио је општу подршку јавности. А то и јесте била исправна одлука. Политичари кроје закон. Али не би требали бити изнад закона.

Сада смо поставили стандард да се сви вршиоци високих извршних функција морају повући са дужности ако је против њих подигнута кривична оптужница. Овај принцип није био прихваћен у свим случајевима, укључујући и недавни случај др. Човића. Али мислим да и овај принцип има општу подршку јавности; то је врста стандарда које БиХ треба да успоставља и надам се да ће такви стандарди добити подршку овог парламента.

Ако је то тачно, онда треба да размислите о могућем усвајању парламентарне резолуције, којом би овај принцип чврсто утемељили у парламентарну праксу. Након тога ово питање у цијелости остаје у вашим рукама, а не мојим.

Закључак

Дакле, као што видите, много је посла пред нама. Много тога што треба почети радити, чим пређемо праг преговора о стабилизацији и придруживању и кренемо на дуг пут ка Европи.

Данас сам вам покушао презентовати само мали дио тога како ја видим наредну фазу даљег пута БиХ ка државности.

Покушао сам указати на питања која ће се актуализовати у процесу транзиције, за међународну заједницу али најприје за органе власти у БиХ, питања којима је сада потребно посветити много пажње.

Јасно сам истакнуо да су нека од ових питања истински суштинског карактера. Дакле, искрено говорећи, што их прије почнете рјешавати, то боље.

Дозволите да нагласим да смо сада на почетку овог процеса, а не на његовом крају. Идеје које сам вам презентовао само су идеје. Оне не представљају модел и свакако нису инструкције. То су идеје које је потребно подвргнути детаљним и опсежним дебатама пред овим парламентом, те дискусијама са релевантним бх. институцијама, владиним и невладиним, у наредним седмицама и мјесецима.

Све је то за вашу будућност, и нико други не може одлучити осим вас.

Али, сада, како се приближавамо десетој годишњици Дејтона, сасвим је исправно да се све више пажње посвећује томе каква ће бити будућност, и како БиХ може извршити транзицију из демократије под скрбништвом међународне заједнице у пуноправну, децентрализовану, модерну и суверену демократску државу.

Да ли ће наредна фаза ове транзиције почети трансформацијом ОХР-а у мисију под водством Европске уније током наредне године зависи, прије свега, од отпочињања преговора о стабилизацији и придруживању; а то са друге стране значи да је потребно ријешити веома практично питање реструктурирања

полиције до половине септембра.

Али како се приближава десета годишњица Дејтона, вјерујем да је то вриједан циљ којем треба тежити. То је циљ који нам је, вјерујем, реално на дохват руке. И то је циљ којем планирам посветити сву моју пажњу и напоре до краја године: апелујем на вас, као чланове овог парламента, да учините исто.